

Studievejledning for Modul 2

Forløb C

Politiske institutioner, kulturer og
identiteter i forandring

Forelæsning v/Johannes Andersen i Auditorium T

Det Samfundsvidenskabelige Basisår
Aalborg Universitet
Forårssemesteret 2006

Indholdsfortegnelse

Forløbsbeskrivelse	5
Forslag til projektemner.....	6
Gruppedannelse.....	7
Vejledende krav til projektrapporten	8
Krav til procesdelen	9
Projektrelevant metode	10
Gæsteforelæsninger	10
Forløbsforelæsninger	10
Seminar	12
Videnskabsteori – Øvelser og prøve.....	14
Samlet litteraturliste til forløbet.....	15
Litteratursøgningskursus.....	16
Videnskabsteori - Del 1-10	17
Del 1: Introduktion til videnskabsteori som disciplin	17
Del 2: Teorier om videnskabernes udvikling. Kuhns paradigmatheori og Poppers falsifikationisme.....	18
Del 3: Introduktion til positivisme og historisme.....	18
Del 4: Marxisme og Kritisk Teori	18
Del 5: Fænomenologi, hermeneutik og postmoderne teoridannelser	19
Del 6: Tematisk eksempel og kunsten at mikse videnskabsteoretiske positioner	19
Del 7: Problemstillingens faglige relevans, kernebegreber og teoriforståelse.....	20
Del 8: Projektets teoretiske og empiriske grundlag	21
Del 9: Projektets opbygning og design	21
Del 10: Projektets værdimæssige og etiske grundlag og implikationer.....	22
Litteraturliste - Videnskabsteori	24

Forløbsbeskrivelse

Formålet med forløbet ”*Politiske institutioner, kulturer og identiteter i forandring*” er, at give de studerende viden om og forståelse for centrale udviklingstendenser i forholdet mellem borgerne og de politiske institutioner i det senmoderne og globaliserede samfund. Centrale spørgsmål er således blandt andet

- Hvorfor mister de politiske partier medlemmer, og hvorfor er der tilsyneladende flere og flere mennesker, der slet ikke interesserer sig for politik?
- Hvordan kan vi fx forstå moderne sociale bevægelser, eksempelvis ATTAC eller de mere eller mindre voldelige politiske protester, som de kommer til udtryk i både Paris’ og Århus’ forstæder?
- Hvad betyder nye politiske deltagelsesformer som politisk forbrug eller brugerbestyrelser i fx folkeskolen for menneskers måde at handle politisk?
- Hvilke konsekvenser har det for velfærdsstatens institutioner, fx ældreplejen eller daginstitutionerne, at borgerne i stigende grad stiller individuelle krav til de politiske resultater.

Endvidere er det forløbets sigte at introducere til centrale begreber og analysestrategier fra den politiske sociologi. Forløbet ligger således i forlængelse af 2. semesters sociologiforløb, og temaerne herfra vil blive uddybet og anvendt på politisk sociologiske problemstillinger. Samtidig rækker forløbet tilbage til 1. semester og behandler nogle af de samme politiske udviklingstræk som diskuteredes her, nu ud fra et sociologisk perspektiv.

Forløbet vil især lægge vægt på en teoretisk og empiriske analyse af:

- Politiske institutioner: Hvordan kan vi forstå de politiske institutioner som partierne, kommunerne, folkeskolen, EU etc. i et sociologisk perspektiv. Hvordan forandres de politiske institutioners funktionsmåde i det senmoderne samfund?
- Politisk kultur: Hvordan begrebsliggøres og analyseres den politiske kultur, dvs. ”det vi er fælles om” og det, som udgør grundlaget og konteksten for de politiske processer? Hvordan kan vi forstå samspillet mellem de politiske institutioner og borgerne og forandringerne heri? Hvad betyder den politiske kultur for den politiske stabilitet og legitimiteten af de politisk-demokratiske beslutninger, og hvad betyder det for mulighederne for forandring?
- Politiske identiteter: Hvordan opfatter borgerne deres egen rolle i forhold til de politiske institutioner? Hvad er de centrale elementer i dannelsen af politisk identitet? Hvordan begrebsliggør og forstår vi borgernes forskellige politiske identiteter, herunder for eksempel ”modstandsidentiteter”?

De teoretiske perspektiver (og dermed litteraturgrundlaget for det introducerende kursus) vil være dels Anthony Giddens' analyse af identitetsdannelse i det senmoderne samfund samt forståelsen af de politiske institutioners transformationer, dels Ulrik Becks kritik af klasseanalysen og forståelsen af subpolitiske identiteter, samt Manuel Castells analyse af identitetsdannelse i netværkssamfundet.

Udover ovenstående vidensmål sigter forløbet endvidere på at styrke de studerendes evne til at koble videnskabsteori, teori, metode og empiriske analyser:

- I forelæsningsform vil der blive givet konkrete eksempler på forskningsprojekter, der ved hjælp af forskellige metoder og forskningsdesigns har taget fat på nogle af de ovenstående problemstillinger.
- I seminarform vil videnskabsteoretiske problemstillinger tages op med særligt fokus på de studerendes egne projekter.
- I workshop-form samt i projektvejledningen vil der være mulighed for meto- disk vejledning målrettet mod de enkelte projektgruppers behov.

Endelig er det et centralt formål at styrke de studerende evne til at læse primær videnskabelig litteratur. Derfor rummer forløbet et seminar, hvor de studerende i storgruppe over tre dobbelttimer læser og diskuterer Anthony Giddens *Modernitet og Selv-identitet*.

Forløbet indeholder følgende elementer:

Introduktionsforløb	2 ECTS
Seminar og projektrelevant metode	2 ECTS
Videnskabsteori	1 ECTS
Projektarbejde	16 ECTS
I alt	21 ECTS

Forslag til projektemner

- Partiernes forandring og eventuelle krise? Hvordan kan vi forstå medlemstallenes fald i de "gamle partier", og hvordan kan partierne forandre sig, hvis de skal "overleve" i et senmoderne samfund?
- Nye deltagelsesformer og forandringer i medborgerskab (fx brugerdemokratiet).
- Nye sociale bevægelser (Greenpeace, Danmarks Naturfredningsforening, ATTAC). Hvad er disse bevægelser udtryk for. Er de ens, eller peger de på forskellige udviklingstendenser i samfundet? Og hvad betyder de for de politiske beslutninger?

- Politisk forbrug - er det en måde at deltage i politik på?
- Fagforeningerne i det senmoderne samfund: interessepolitik eller serviceorganer?
- Nye politiske skillelinjer og vælgeradfærd. Hvordan forandres indholdet af politikken i takt med samfundets forandringer. Ser vi nye emner dukke op, eller er det mere end myte end realitet?
- Politiske enkeltsager - bliver de mere dominerende og hvad betyder det for politikformuleringen?
- Politiske protester (fx skolelukninger eller demonstrationer mod globalisering). Hvad driver mennesker til at protestere mod konkrete politiske beslutninger, og har det nogen effekt?
- Individualisering af velfærdsstaten? Hvad betyder individualisering for indretningen af velfærdsstaten (ydelse eller service). Kan man se tegn på nye former for tilbud, der imødekommer individualiserede behov?
- Kompetencebegrebet som fænomen og politisk idé. Hvorfor ser vi en forandring i skolepolitikken (folkeskole, gymnasieområdet og universiteterne) i retning af øget fokus på kompetencer og svækket fokus på indlæring af konkret viden?
- Aktiveringspolitikken og individuelle handleplaner.
- Nye former for ulighed? Er vi nået til et samfund, hvor alle mere eller mindre er frie til at vælge deres egen identitet, eller kan vi se nye former for ulighed vokse frem?
- Populisme og højreekstremisme.
- Medier og politik. Nye kommunikationsformer og konsekvenser for politikken? Fx Internettet som ny deltagelsesform?
- Globalisering. Hvad er det og hvordan påvirker det det danske samfund?

Som det fremgår, kunne nogle af disse projektemner også have været relevante i P2. Derfor skal grupperne overveje, hvordan emnet gribes an i et *sociologisk* perspektiv.

Gruppedannelse

Umiddelbart efter afslutningsforelæsningen begynder gruppedannelsen. Se projektførløbets hjemmeside for yderligere informationer.

Vejledende krav til projektrapporten

Hovedkravet til projektrapporten er, at der er en klar og velargumenteret sammenhæng mellem problemstilling/problemformulering, teorier/forklaringer, empiriske undersøgelser og konklusion (den "røde tråd").

Projektrapporten bør i hovedtræk indeholde (rækkefølgen er ikke bindende):

- En kort redegørelse for emnet.
- Hvad er der tidligere skrevet om emnet/problemfeltet ud fra forskellige faglige eller tværfaglige synsvinkler (bl.a. i kursuspapirerne)?
- Overvejelser over forskellige typer af problemstillinger og begrundelse for valg af problemstilling.
- En specificeret problemformulering, altså en kort og klar formulering af rapportens hovedspørgsmål.
- En diskussion af problemstillingens relevans. Hvorfor er den interessant? Hvem er den et problem for?
- *Dokumentation* af problemstillingen, det vil sige en redegørelse for de teorier/forklaringer, der problematiseres, og empirisk dokumentation for påstande om faktiske forhold.
- Præcisering af problemformuleringens centrale begreber m.v.
- Argumentation for *afgrænsninger*, for valg og fravalg m.h.t. tid, rum etc.
- En *operationalisering af problemstillingen*. M.a.o. hvordan skal analysen af problemstillingen gribes an (operationaliseres), og hvorfor netop på denne måde? Operationaliseringen kan omfatte opstilling af og argumentation for underspørgsmål eller hypoteser. Den skal omfatte
  - *Argumentation for valg af projektmetode/-design*, det vil sige den metodeopbygning af projektet.
  - *Argumentation for valg og fravalg af teorier/forklaringer*.
  - *Argumentation for valg og fravalg af empiri*. Såfremt der gennemføres en selvstændig empirisk dataindsamling, skal der ligeledes argumenteres for relevansen heraf.
- I forbindelse med analysen skal der ske en vurdering af videnskabelig litteratur i forhold til problemstillingen: På hvilken måde er litteraturens problemstilling og resultater relevante? Er resultater dokumenterede? Er fortolkninger rimelige?
- Ligeledes skal der være en fortolkning af anvendt datamateriale og kilder i forhold til problemstillingen. Hvis relevant præsenteres data i tabeller og diagrammer. Der skal argumenteres for metoder til empirisk dokumentation og for fortolkning af den valgte empiri.

- En konklusion.

Projektrapporten skal have en klar struktur og være formuleret i et sagligt og præcist sprog. Formelle krav til dokumentation (kildeangivelse, litteraturliste) og præsentation (citater, tabeller og figurer) skal være opfyldt.

Rapporten må højst fylde 80 normalsider á 2400 enheder. Sidetallet er inkl. litteraturliste, eventuelle bilag, procesdel, osv. Projektet for studerende, der arbejder individuelt, må max. fylde 30 sider inkl. litteraturliste, eventuelle bilag m.m.

Krav til procesdelen

I studieordningen står anført, at P.3 afsluttes med en projektrapport, *hvori indgår en angivelse af hensigtsmæssige organiseringer af det gruppebaserede projektarbejde med henblik på at styrke egen læring og læreprocesser i relation hertil*. For at implementere disse krav bør procesdelen i rapporten typisk indeholde:

- Kort beskrivelse af vigtige elementer i måden gruppen har arbejdet på og argumentation for, hvorfor netop disse elementer er vigtige at hæfte sig ved i netop jeres gruppe (stikord: kommunikation, organisation, samarbejde med vejleder, informationssøgning, forudsætninger, samarbejdsaftaler, roller, læringsstile eller andet, I vurderer har haft væsentlig betydning for jeres gruppebaserede projektarbejde)
- Analyse af fordele og ulemper ved jeres måde at arbejde på i relation til gruppe-medlemmernes egen læring og det gruppebaserede projektarbejde som helhed
- Refleksioner over fremtidige hensigtsmæssige måder gruppens projektarbejde bør organiseres på - altså et fremadrettet perspektiv, der tager afsæt i analysen af ovenstående vigtige elementers betydning for egen læring og læreprocesser i relation til det gruppebaserede projektarbejde.
- Procesdelen bør ikke fylde mindre end 5 sider

Lærergruppen tilknyttet forløb C anbefaler, at projektgrupperne undervejs i forløbet arbejder både bagudrettet/evaluerende og fremadrettet/reorganiserende. En introduktion til denne måde at tilrettelægge gruppensamarbejdet på vil kort blive præsenteret for jer ved seminar i storgrupperne.

Projektrelevant metode

Hvis der er behov for det, vil der i løbet af projektarbejdet blive arrangeret metode-workshops, hvor projektgrupperne kan diskutere og få hjælp til forskellige metodiske problemer. Derudover vil projektvejledningen indebære et element af metodevejledning.

Gæsteforelæsninger

1. "Om at studere politisk deltagelse i et kvantitativt perspektiv"

2. "Om at studere politisk deltagelse i et kvalitativt perspektiv"

NB.: Se projektforsløjbetts hjemmeside for oplysninger om tid, sted og nærmere indhold for disse to gæsteforelæsninger.

Forløbsforelæsninger

Forelæsning 1: Introduktion til centrale problemstillinger og udviklingen i politiske institutioner og politisk kultur

V/ Gitte Sommer Harrits

Formålet med forelæsningen er dels at introducere til forløbet og dels at pege på sammenhængen til kursusforløbet i sociologi og kursusforløbet på 1. semester.

Herudover skitseres de grundlæggende forandringer i politiske institutioner og politisk kultur, som forløbet tager sigte på at beskrive og analysere. Hvordan kan vi forstå politiske institutioner i et senmoderne samfund? Hvad betyder politisk kultur, og på hvilken måde har den politiske kultur forandret sig de seneste årtier? Hvad betyder globaliseringen, og hvilke konsekvenser har det for politikens forandring?

Litteratur: Togeby, Lise et al, *Magt og demokrati i Danmark*, Aarhus Universitetsforlag, 2003, kap. 2-3 (pp. 21-50) (*I kompendium*)

Supplerende litteratur: Jakob Torfing, *Det stille sporskifte i velfærdsstaten*, kap 2 (pp.23-43) (*I kompendium*)

Goul Andersen, Jørgen, *Et ganske levende demokrati*, Aarhus Universitetsforlag, 2004, kap 1-2 (pp. 5-38) (*I kompendium*)

Forelæsning 2: Transformationer af identiteter – fra klasser til modstandsidentiteter

V/ Gitte Sommer Harrits

Forelæsningen beskriver udviklingen i politiske identiteter og skillelinjer, fra klasse-samfund og politisk-økonomiske konflikter til nye værdikonflikter og fokus på politiske enkeltsager. Hvilke konsekvenser har udviklingen i den sociale struktur for indholdet af politikken? Endvidere introduceres til udviklingen i det politiske medborgerskab og demokratisk identitet samt deltagelsen i det politiske liv: fra partier til nye sociale bevægelser og individuelle politiske aktionsformer.

Litteratur: Goul Andersen, Jørgen og Borre, Ole, *Politisk forandring, Værdipolitik og nye skillelinjer ved Folketingsvalget 2001*, Systime, Århus: 2003, kap. 1 (pp. 9-25) (*I kompendium*)

Mikkelsen, Flemming, ”Kollektive aktioner og politiske bevægelser i Danmark efter anden verdenskrig” i Mikkelsen, Flemming (red.), *Bevægelser i Demokrati- foreninger og kollektive aktioner i Danmark*, Aarhus Universitetsforlag, 2002, kap 3 (pp. 45-80) (*I kompendium*)

Forelæsning 3: Livspolitik, refleksivitet og institutionelle forandringer

V/ Gitte Sommer Harrits

Forelæsningens sigte er at præsentere en sociologisk-teoretisk begrebsliggørelse af de institutionelle forandringer i det senmoderne samfund. Hvad skal vi overhovedet forstå ved senmodernitet, og hvilke grundvilkår og muligheder giver det for de politiske institutioner og den politiske kultur?

Litteratur: Giddens, Anthony, *Modernitet og selvidentitet*, Hans Reitzels Forlag, København: 1996, Indledning, kap 1 (pp.1-48)

Kaspersen, Lars Bo, *Anthony Giddens – introduktion til en samfundsteoretiker*, Hans Reitzels Forlag, København, 2001, kap 5 (pp. 120-161)

Supplerende litteratur: Beck, Ulrich, “The Reinvention of Politics: Towards a Theory of Reflexive Modernization”, in Beck, Ulrich, Anthony Giddens & Scott Lash, *Reflexive Modernization. Politics, Traditions and Aesthetics in the Modern Social Order*, Polity Press, Cambridge: 1994, kap. 1 (pp. 1-55). (*I kompendium*)

Forelæsning 4: Subpolitiske identiteter i en global kontekst

V/ Gitte Sommer Harrits

Hvis samfundet ikke længere kan beskrives som et klassesamfund, hvordan kan vi så forstå de sociale strukturer og konfigurationer i det senmoderne samfund. Hvad betyder identitet, hvordan dannes eller skabes identitet, og findes der forskellige former

for identitet? Forelæsningen sigter på at tilvejebringe en teoretisk forståelse for de centrale begreber og strategier i analysen af politisk identitetsdannelse.

Litteratur: Kaspersen, Lars Bo, *Anthony Giddens – introduktion til en samfundsteoretiker*, Hans Reitzels Forlag, København, 2001, kap 5 (pp. 120-161)

Ulrich, Jens, "Anthony Giddens: Demokratiske potentialer i det senmoderne samfund", i Jakobsen, Michael Hviid, Mikael Carlheden og Søren Kristiansen (red.), *Tradition og fornyelse. En problemorienteret teoriehistorie for sociologien*, Aalborg Universitetsforlag: 2001 (pp. 471-492) (*I kompendium*)

Jensen, Ole B., "Manuel Castells: Mellem globale strømme og lokal praksis - om identitet, nationalstat og den Europæiske Union i Manuel Castells' bidrag til globaliseringsanalysen", i i Jakobsen, Michael Hviid, Mikael Carlheden og Søren Kristiansen (red.), *Tradition og fornyelse. En problemorienteret teoriehistorie for sociologien*, Aalborg Universitetsforlag: 2001 (pp. 529-546) (*I kompendium*)

Beck, Ulrich, *Risk Society. Towards a New Modernity*, Sage, London: 1992, kap. 3-5 (pp. 85-138) (*I kompendium*)

Supplerende litteratur: Giddens, Anthony, *Modernitet og selvidentitet*, Hans Reitzels Forlag, København: 1996, kap 2-3 (pp.49-130) (NB Læses også i seminaret)

Afslutningsforelæsning 5: Opsamling og eksempler på projektarbejde

V/ Gitte Sommer Harrits

Forelæsningen samler op på forelæsningsrækken og afsluttes med en præsentation af forskellige perspektiver og muligheder for problemstillinger indenfor forløbets tema. Herudover præsenteres organiseringen af det videre projektforsløb, gruppedannelsen, organiseringen af seminarer mht. videnskabsteori, metodeworkshops og statusseminarer samt tiltag i forbindelse med gruppeprocessen. Endelig præsenteres krav til projektrapporten i P3.

Ingen litteratur.

Seminar

- om det refleksivt moderne og konsekvenserne for institutionelle, kulturelle og identitetsmæssige forandringer.

Seminaret starter der, hvor de første fem forelæsninger slutter, nemlig med forståelsen af identitet i det senmoderne samfund. På seminaret, som består af tre dobbelttimer i storgruppen, vil vi uddybe forståelsen af hvad der menes med refleksivitet og selvidentitet. Vi vil diskutere Giddens' analyse af selvet i det senmoderne samfund, og forsøge at komme med bud på, hvor vi kan se tilsvarende empiriske fænomener i Danmark i dag, især inden for det politiske. På denne måde lægger arbejdet med bo-

gen *Modernitet og selvidentitet* op til det senere projektarbejde, idet både grundbegreber og forskellige empiriske problemstillinger vil blive behandlet. Endelig vil forskellige metodiske problemstillinger vedrørende studiet af det senmoderne samfund også blive behandlet.

Seminaret afvikles i storgruppen og timerne tager udgangspunkt i øvelsesspørgsmål. På baggrund af disse spørgsmål udarbejder en eller flere projektgrupper et mundtligt oplæg, der dels gennemgår de centrale problemstillinger, begreber og pointer og dels lægger op til diskussion i storgruppen.

*NB: Se projektførløbets hjemmeside
for øvelsesspørgsmål samt fordeling af oplæg*

Seminar 1: Forståelsen af selv og selvidentitet

Den første seminargang sigter på at klarlægge de grundlæggende teoretiske begreber, som præsenteres hos Giddens. Hvordan definerer Giddens begrebet om selvet som et refleksivt projekt, hvilke elementer indgår heri, og hvordan hænger denne begrebsliggørelse sammen med Giddens' forståelse af det moderne samfund, som blev præsenteret i forelæsningerne? Og hvordan forholder Giddens' begreber sig til forståelsen hos Beck og Castells?

Litteratur: Giddens, Anthony, *Modernitet og selvidentitet*, Hans Reitzels Forlag, København: 1996, Indledning, kap 2-3 (pp.-49-130)

Seminar 2: Selvidentitet i det moderne samfund

På seminaret diskuteres, hvordan man empirisk kan iagttage selvet som et refleksivt projekt. Vi tager udgangspunkt i en diskussion af den analyse, Giddens selv præsenterer, men vil også forsøge at bevæge os videre og selv komme med eksempler. Endelig præsenterer øvelsesspørgsmålene en case, som vi vil forsøge at analysere ud fra Giddens' begreber.

Litteratur: Giddens, Anthony, *Modernitet og selvidentitet*, Hans Reitzels Forlag, København: 1996, kap 4-5 (pp. 131-210)

Supplerende litteratur: Kaspersen, Lars Bo, *Anthony Giddens – introduktion til en samfundsteoretiker*, Hans Reitzels Forlag, København, 2001, kap. 7 (pp. 206-223)

Seminar 3: Selv, samfund og politiske forandringer

Som afslutning på det korte forløb om det refleksivt moderne i Giddens' aftapning, vil vi tage fat på en diskussion af samfundsmæssige konsekvenser. Hvad betyder det for individet, samfundet og det politiske, at individ og identitet konstrueres på en bestemt måde i dag? Igen vil vi tage udgangspunkt i den analyse, Giddens præsenterer,

for derefter at bevæge os videre i en diskussion af egne eksempler fra dagens Danmark. Hvor ser vi konsekvenserne i dag fx i forhold til skolen, velfærdsstaten, politisk deltagelse mv.? Her vil vi blandt andet referere tilbage til forløbets to første forelæsninger og forsøge at forstå de præsenterede tendenser i lyset af Giddens' teoretiske begrebsapparat. Diskussionerne vil således indebære forskellige forslag til, hvordan man fx i projekterne kan undersøge aspekter af Giddens' teori.

Litteratur: Giddens, Anthony, *Modernitet og selvidentitet*, Hans Reitzels Forlag, København: 1996, kap 6-7 (pp. 211-267).

Supplerende litteratur: Kaspersen, Lars Bo, *Anthony Giddens – introduktion til en samfundsteoretiker*, Hans Reitzels Forlag, København, 2001, kapitel 6 (pp. 162-205)

Videnskabsteori – Øvelser og prøve

I forbindelse med kursus i videnskabsteori afholdes to øvelses-seminarer, der tager udgangspunkt i stillede øvelsesspørgsmål med oplæg fra projektgrupperne (se under videnskabsteori – Del 1-10). Gruppernes arbejde med disse øvelsesspørgsmål indgår i den videnskabsteoretiske synopsis alle grupper afleverer når seminarerne er afviklet. Samme synopsis danner udgangspunkt for den mundtlige prøve i videnskabsteori.

NB: Den praktiske organisering af seminarer og prøve vil fremgå af projektforsløbets hjemmeside.

Øvelser 1 i Videnskabsteori: Projektets problemstilling i et videnskabsteoretisk perspektiv

Hver gruppe forbereder et mundtligt oplæg (ca.10-12 min.), der diskuteres i ½-storgruppe (dvs. 4-5 grupper) samt 2 vejledere. Se øvelsesspørgsmål i beskrivelsen af kurset i videnskabsteori.

Øvelser 2 i Videnskabsteori: Projektets opbygning

Hver gruppe forbereder et mundtligt oplæg (ca. 10-12 min.), der diskuteres i ½-storgruppe (dvs. 4-5 grupper) samt 2 vejledere. Se øvelsesspørgsmål i beskrivelsen af kurset i videnskabsteori.

Prøve i videnskabsteori:

Med udgangspunkt i de to mundtlige præsentationer samt diskussionerne i storgrupperne afleverer hver projektgruppe et skriftligt oplæg i form af en synopsis (5-10 sider), hvori forskellige videnskabsteoretiske problemstillinger af relevans for projektet præsenteres og diskuteres. Prøven har karakter af et fremlæggelsesseminar, hvor gruppen med udgangspunkt i det skriftlige oplæg diskuterer videnskabsteoretiske problemstillinger. Egen vejleder er eksaminator, intern censor.

Samlet litteraturliste til forløbet

Grundbøger (købes i Centerboghandlen)

Giddens, Anthony, *Modernitet og Selvidentitet*, Hans Reitzels Forlag, København, 1996.

Kaspersen, Lars Bo, *Anthony Giddens – introduktion til en samfundsteoretiker*, Hans Reitzels Forlag, København, 2001.

Kompendium (købes i Centerboghandlen):

Beck, Ulrich, *Risk Society. Towards a New Modernity*, Sage, London: 1992, kap. 3-5 (pp. 85-138).

Beck, Ulrich, "The Reinvention of Politics: Towards a Theory of Reflexive Modernization", in Beck, Ulrich, Anthony Giddens & Scott Lash, *Reflexive Modernization. Politics, Traditions and Aesthetics in the Modern Social Order*, Polity Press, Cambridge: 1994, kap. 1 (pp. 1-55).

Goul Andersen, Jørgen og Borre, Ole, *Politisk forandring, Værdipolitik og nye skillelinjer ved Folketingsvalget 2001*, Systime, Århus: 2003, kap. 1 (pp. 9-25).

Goul Andersen, Jørgen, *Et ganske levende demokrati*, Aarhus Universitetsforlag, 2004, kap 1-2 (pp. 5-38).

Jensen, Ole B., "Manuel Castells: Mellem globale strømme og lokal praksis - om identitet, nationalstat og den Europæiske Union i Manuel Castells' bidrag til globaliseringsanalysen", i i Jakobsen, Michael Hviid, Mikael Carlheden og Søren Kristiansen (red.), *Tradition og fornyelse. En problemorienteret teorihistorie for sociologien*, Aalborg Universitetsforlag: 2001 (pp. 529-546).

Mikkelsen, Flemming, "Kollektive aktioner og politiske bevægelser i Danmark efter anden verdenskrig" i Mikkelsen, Flemming (red.), *Bevægelser i Demokrati-foreninger og kollektive aktioner i Danmark*, Aarhus Universitetsforlag, 2002, kap 3 (pp. 45-80)

Jakob Torfing, *Det stille sporskifte i velfærdsstaten. En diskursteoretisk beslutningsprocesanalyse*, Aarhus Universitetsforlag, 2004, kap 2 (pp.23-43).

Goul Andersen, Jørgen, Peter Munk Christiansen, Torben Beck Jørgensen, Lise Togeby og Signild Vallgård, *Magt og demokrati i Danmark. Hovedresultater fra Magtudredningen.*, Aarhus Universitetsforlag, 2003, kap. 2-3 (pp. 21-50)

Ulrich, Jens, "Anthony Giddens: Demokratiske potentialer i det senmoderne samfund", i Jakobsen, Michael Hviid, Mikael Carlheden og Søren Kristiansen (red.), *Tradition og fornyelse. En problemorienteret teorihistorie for sociologien*, Aalborg Universitetsforlag: 2001 (pp. 471-492).

Litteratursøgningskursus

Informationssøgningskursus/SWIM (streaming webbased information modules)

Lær at søge information til jeres projekt .

Aalborg Universitetsbibliotek tilbyder at lære projektgrupperne at søge information på en hensigtsmæssig og brugervenlig måde til det projekt, I sidder med her og nu. Med udgangspunkt i jeres emnebeskrivelse eller problemformulering vil I sammen med bibliotekets undervisere finde frem til, hvad der er godt at gøre i den situation, som I står i nu, og finde frem til, hvor I kan finde relevant information til jeres projekt. Undervisningen varierer mellem videorollespil, eksempler på relevante informationsressourcer og vejledning i informationssøgning i forhold til jeres projekt. Projektgrupperne må gerne have lavet en problemformulering. Der arbejdes konkret ud fra de enkelte gruppers problemformulering.

Tid: 2 timer og 45 min

Sted: EDB-lokalet, Strandvejen 19, plan 4, lokale 430

Deltagere pr. hold: 25-30 personer eller 4-5 projektgrupper.

Videnskabsteori - Del 1-10

v/Mogens Rüdiger, Jens Ulrich, Jes Adolphsen og Gitte Harrits Sommer

Kursets formål og indhold

De første dele af undervisningsforløbet (del 1-6) har til formål at give et overordnet billede af, hvordan et videnskabsteoretisk landkort kan beskrives. Hensigten er at præsentere en bred vifte af centrale videnskabsteoretiske traditioner. På denne vis opnås et videnskabsteoretisk overblik, som senere kan bringes i spil, når man i praksis skal arbejde med videnskabsteoretiske refleksioner i forbindelse med projektarbejde. Denne del af forløbet afsluttes med nogle anbefalinger og eksempler på, hvordan forskellige og hvordan et miks af forskellige videnskabsteoretiske traditioner kan berige et projektarbejde.

De resterende dele af undervisningsforløbet (del 7-10) har til hensigt at belyse erkendelsesmæssige forudsætninger for og konsekvenser af de valg, der træffes i løbet af projektarbejdet. Her suppleres forelæsninger med øvelser i projektgrupperne og seminarer i storgrupperne (indenfor projektforsløbene) med fokus problemformuleringer og projektdesign/operationalisering. Projektgrupperne sammenfatter deres arbejde i et seminarpapir, der fremlægges ved et afsluttende seminar (prøve).

Litteratur

Kjørup, Søren: (2003) *Forskning og samfund. En grundbog i videnskabsteori*, Gyldendal.

Olsen, Poul Bitsch og Kaare Pedersen (2003) (3. udg.): *Problemorienteret projektarbejde – en værktøjsbog*. Roskilde Universitetsforlag, kapitel 8: Videnskabsteori i projektarbejde og –rapport, s 137-168

Kompendium

Del 1: Introduktion til videnskabsteori som disciplin

v/ *Jens Ulrich*

Forelæsningen giver en introduktion til disciplinen videnskabsteori. Hvad er videnskabsteori og hvorfor er videnskabsteori vigtig i forbindelse med forskning og projektarbejde? Videnskabsteoriens forhold til ontologi, erkendelsesteori og metode beskrives.

Litteratur:

Kjørup, Søren: (2003) *Forskning og samfund. En grundbog i videnskabsteori*, Gyldendal, Kapitel 1 og 2

Overheads/Plancher

Vil være tilgængelig på hjemmesiden efter forelæsningen

Del 2: Teorier om videnskabernes udvikling. Kuhns paradigmeteori og Poppers falsifikationisme

v/*Mogens Rüdiger*

Der gives en indføring i Kuhns paradigmeteori og i Poppers teori om falsifikation. Kuhn og Poppers teorier er oprindeligt beregnet på at beskrive den videnskabelige udvikling inden for naturvidenskaberne, men i forelæsningen ”oversættes” de til det samfundsvidenskabelige felt.

Litteratur:

Kuhn, Thomas S.: Videnskabens revolutioner, efterskrift – 1969, Fremad 1995, s-212-261 (*I kompendium*)

Overheads/Plancher

Vil være tilgængelig på hjemmesiden før forelæsningen

Del 3: Introduktion til positivisme og historisme

v/*Jens Ulrich & Mogens Rüdiger*

Spørgsmålet om, hvordan sikker viden opnås står meget centralt inden for positivismen. Positivistene mener, at al viden, også den videnskabelige, skal baseres på erfaringer. Hvis vi systematiseres vores erfaringer på den rette vis kan vi opnå en sikker viden om samfundsmæssige forhold. Kernen i historismen er, at alle samfundsmæssige forhold skal betragtes som udviklingsforløb eller processer. Historismen er grundlæggende en individualiserende tilgang til samfundsstudiet, men i de senere år er der lagt større vægt på teoridannelse og generalisering.

Litteratur:

Jensen, Bernard Eric: *Historisme*, i Finn Colling og Simo Køppe (red): Humanistisk Videnskabsteori, DR Multimedie 1995, s 139-157, (*I kompendium*)

Kjørup: Søren: (2003) *Forskning og samfund. En grundbog i videnskabsteori*, Gyldendal, Kapitel 6 og 7

Overheads/Plancher

Nogle vil være tilgængelige på hjemmesiden før og andre efter forelæsningen

Del 4: Marxisme og Kritisk Teori

v/ *Jens Ulrich*

Med marxismen fokuseres der for alvor på videnskabelig teoribygning. Kun ved at se samfundet som et hele, er det muligt at forstå de enkelte samfundsmæssige processer. Med marxismen kan vi gå bag om de forhold, som vores erfaringer beror på. Med Kritisk Teori bliver det endvidere legalt at tilføre den videnskabelige praksis en normativ dimension. Samfundsvidenskabene er ikke værdifri, men den må have en mål at orientere sig imod.

Litteratur:

Nielsen, Peter: (2004) *Marx, marxisme(r) og den videnskabelige diskurs*, i Lars Fuglsang og Poul Bitsch Olsen (red): *Videnskabsteori i samfundsvidenskaberne*, Roskilde Universitetsforlag, s- 179-206, (**I kompendium**)

Kjørup, Søren: (2003) *Forskning og samfund. En grundbog i videnskabsteori*, Gyldendal, Kapitel 10

Overheads/Plancher

Vil være tilgængelig på hjemmesiden efter forelæsningen

Del 5: Fænomenologi, hermeneutik og postmoderne teori-dannelser

v/Jens Ulrich

Med fænomenologien introduceres en forståelse af, at det værende i verden præsenterer sig som fænomener, når vi forsøger at begribe dem. Med udgangspunkt i en kritik af det positivistiske sandhedsbegreb præsenteres endvidere den hermeneutiske forståelse af, at videnskab nødvendigvis må være en fortolkningsproces. Endvidere præsenteres diskursteorien som et eksempel på, hvordan vi med en postmoderne tilgang kan dekonstruere vores verdensforståelse.

Litteratur:

Gilje, Nils og Harald Grimen (2002): *Samfundsvidenskabernes forudsætninger*, Hans Reitzels Forlag, kap 7, side 164-199, (**I kompendium**)

Jørgensen, Marianne W. og Louise Phillips (1999): *Diskursanalyse som teori og metode*, Roskilde Universitetsforlag, side 9-33, (**I kompendium**)

Overheads/Plancher

Vil være tilgængelig på hjemmesiden efter forelæsningen

Del 6: Tematisk eksempel og kunsten at mikse videnskabsteoretiske positioner

v/Jens Ulrich & Mogens Rüdiger

Med udgangspunkt i et konkret forskningsmæssigt felt, vises det, hvordan forskellige videnskabsteoretiske tilgange til samme felt bevirker forskellige forståelser af feltets centrale problematik. Endvidere gøres der op med en forestilling om, at man skal holde sig til én videnskabsteoretisk tradition når man forsker eller når man skriver et projekt. Ofte er det givtigt at mikse de videnskabsteoretiske traditioner ud fra, hvilket konkrete problem man beskæftiger sig med. Mulighederne for miks er mange, men der er ligeledes mange faldgrupper, når man går på tværs af de videnskabsteoretiske traditioner.

Litteratur:

Ulrich, Jens: (2002) *Identitetsdannelse set i et eksistensfilosofisk perspektiv. At gribe det sociale* i Jens Ulrich: *Moderne demokratiteori. Kunsten at gå på to ben*, Ph.d.-afhandling fra Institut og Samfundsudvikling og Planlægning, Aalborg Universitet, s. 203-240. (*I kompendium*)

Overheads/Plancher

Vil være tilgængelig på hjemmesiden efter forelæsningen

Del 7: Problemstillingens faglige relevans, kernebegreber og teoriforståelse

v/Jes Adolphsen

Om ”problemets faglige relevans” må man selvfølgelig spørge, relevans for hvad eller hvem?

Her vil jeg opfatte det som relevansen for videnskabsprocessen. D.v.s. at jeg i modsætning til Bitsch Olesen og Kaare Pedersen opfatter ”problemorienteringen” som en selvstændig videnskabsteori og som derfor får en anden forståelse af kernebegreber end de andre videnskabsteorier og en anden teoriforståelse.

Litteratur:

Olsen, Poul Bitsch og Kaare Pedersen (2003) (3. udg.): *Problemorienteret projektarbejde – en værktøjsbog*. Roskilde Universitetsforlag, kapitel 8: *Videnskabsteori i projektarbejde og –rapport*, s 137-168

Adolphsen, Jes og Lennart Nørreklit: *Kompendium til videnskabsteori*, specielt kap. 1 (*I kompendium*) og evt. en nyskrevet tekst som vil blive lagt på hjemmesiden.

Overheads/Plancher

Vil være tilgængelig på hjemmesiden efter forelæsningen

Øvelse 1. til projektgrupperne: Videnskabsteoretiske refleksioner i forbindelse med problemformuleringen.

Hvordan kan man opfatte forholdet mellem virkeligheden og metode?

Hvordan kan man opfatte forholdet mellem problemer (praktiske og teoretiske) og metode?

Hvordan er forholdet mellem praktiske problemer (planlægningsproblemer) og teoretiske problemer (f.eks anomalier, normalier eller paradokser)

Hvad begrundes problemet?

Hvilke nøglebegreber indgår i problemformuleringen; hvilken karakter har begreberne; hvordan benyttes de i projektet?

Hvordan vil man finde indikatorer på kernebegreberne i empiriske materialer?

På hvilken måde indgår teorier/forklaringer i projektet?

Hvordan opfatter I teorierne/forklaringerne videnskabsteoretisk og hvilken status har de i projektet?

Seminar i storgrupperne (på projektførløbene) i forlængelse af øvelse 1: Videnskabsteoretiske refleksioner i forbindelse med problemformuleringen.

Del 8: Projektets teoretiske og empiriske grundlag

v/Gitte Sommer Harrits

Forelæsningen vil kort opsummere forskellige opfattelser af forholdet mellem empiriske erfaringer og videnskabelige teorier inden for de videnskabsteoretiske positioner, som indtil nu er blevet præsenteret. Hvad er forholdet mellem virkelighed, videnskabelige 'data', teorier og metode, og hvordan skal de kombineres?

Herefter vil forelæsningen demonstrere, hvordan de videnskabsteoretiske positioner kan bruges som værktøjer i projektførløbet. Centrale spørgsmål er i denne sammenhæng: Hvilken tilgang har projektet valgt, og hvilke videnskabsteoretiske antagelser indebærer denne tilgang? Hvilke antagelser om samfundet gøres? Hvilke typer af data er tilgængelige, og hvad er deres ontologiske og epistemologiske status? Og endelig: Hvordan kan tilgangen kritiseres i forskellige andre videnskabsteoretiske perspektiver?

Litteratur

Olsen, Poul Bitsch & Kaare Pedersen: *Problemorienteret projektarbejde – en værktøjsbog*, Roskilde Universitetsforlag 2003, Kapitel 8.

Dewey, John: "The pattern of inquiry", in: John Dewey, *The Later Works*, Vol 12, Southern Illinois University Press 1991, ss. 105-122. (*i kompendium*)

Overheads/Plancher

Vil være tilgængelig på hjemmesiden efter forelæsningen

Del 9: Projektets opbygning og design

v/Gitte sommer Harrits

I forlængelse af del 8 diskuterer denne forelæsning forskellige kriterier for videnskabelig gyldighed og kvaliteten af videnskabelig viden. Uanset hvilken videnskabsteoretisk position, man arbejder inden for, må man kunne opstille nogle kriterier for, hvornår viden er tilstrækkelig sikker og dermed kan kvalificere sig til at kaldes videnskabelig eller gyldig.

Forelæsningen vil herefter fokusere på de konkrete konsekvenser, forskellige gyldighedskriterier har for forskningsprocessen og projekternes opbygning og metodiske design. Som i del 8 vil vægten blive lagt på at demonstrere, hvordan man kan gøre brug af de videnskabsteoretiske positioner som værktøjer i det konkrete arbejde med projektet.

Samtidig vil øvelsesspørgsmålene blive gennemgået, og der vil være mulighed for at stille spørgsmål hertil.

Litteratur

Kjørup: Søren: (2003) *Forskning og samfund. En grundbog i videnskabsteori*, Gyldendal, Kapitel 3, 4 og 5

Olsen, Poul Bitsch og Kaare Pedersen (2003) (3. udg.): *Problemorienteret projektarbejde – en værktøjsbog*. Roskilde Universitetsforlag, kapitel 9: Metode i problemorienteret projektarbejde.

Overheads/Plancher

Vil være tilgængelig på hjemmesiden før forelæsningen

Øvelsesspørgsmål til projektgrupperne – Del 2

- 1) Hvilke forestillinger/hvilken forestilling om videnskab tror I Jeres projekt bygger på? Hvilke krav stilles til kvaliteten af den viden, der produceres i projektet, og hvad er det der gør, at projektets konklusioner kan betragtes som gyldige?
- 2) Hvilke antagelser om virkeligheden (samfundet) gøres i projektet, og hvilke konsekvenser har det for den måde, projektet opbygges på?
- 3) Hvordan forsøger projektet (bl.a. gennem sin metode) at leve op til sine egne kvalitetskrav og videnskabsforståelse?
- 4) Hvilke kritiske spørgsmål kan man rejse til projektet ud fra andre videnskabsteoretiske positioner, end dem projektet bygger på?

Seminar på projektførløbene i forlængelse af øvelsesspørgsmålene del 2:

Jf projektførløbets hjemmeside for information om den praktiske afvikling.

Del 10: Projektets værdimæssige og etiske grundlag og implikationer

v/*Gitte Sommer Harrits*

Formålet med forelæsningen er at introducere til forholdet mellem videnskab og samfund i et værdimæssigt og etisk perspektiv. Hvilken rolle har (samfunds)videnskaberne i forhold til samfundets indretning og styring? På hvilken måde kan man bedrive kritisk videnskab, og bør videnskaberne overhovedet være kritiske og ”blande sig” i politiske diskussioner.

Desuden diskuteres i forhold til det konkrete forskningsprojekt, hvilke etiske problemer og implikationer, man kan støde på i processen. Hvordan bør man forholde sig til de mennesker, man undersøger, og hvordan kan man forberede sig på sådanne problemer? Hvor langt kan man gå i en undersøgelse?

Litteratur

Kjørup: Søren: (2003) *Forskning og samfund. En grundbog i videnskabsteori*, Gyldendal, Kapitel 2 og 10

Heine Andersen, ”Samfundsteori, moral og de civile samfund” pp. 479-496 i Andersen, Heine og Lars Bo Kaspersen, *Klassisk og moderne samfundsteori*, Hans Reitzels Forlag, 2. udg. (*I Kompendium*)

Kvale, Steiner, Interview – En introduktion til det kvalitative forskningsinterview.,
Hans Reitzels forlag 2003, Kapitel 6. (*I kompendium*)

Overheads/Plancher

Vil være tilgængelig på hjemmesiden før forelæsningen

Litteraturliste - Videnskabsteori

Bøger

Kjørup, Søren: (2003) *Forskning og samfund. En grundbog i videnskabsteori*, Gyldendal.

Olsen, Poul Bitsch og Kaare Pedersen (2003) (3. udg.): Problemløst projektarbejde – en værktøjsbog. Roskilde Universitetsforlag, kapitel 8: Videnskabsteori i projektarbejde og –rapport, s 137-168

Kompendium

Udvalgte artikler / kapitler

Kuhn, Thomas S.: Videnskabens revolutioner, efterskrift – 1969, Fremad 1995, s-212-261 (*I kompendium*)

Jensen, Bernard Eric: *Historisme*, i Finn Colling og Simo Køppe (red): Humanistisk Videnskabsteori, DR Multimedie 1995, s 139-157, (*I kompendium*)

Nielsen, Peter: (2004) *Marx, marxisme(r) og den videnskabelige diskurs*, i Lars Fuglsang og Poul Bitsch Olsen (red): *Videnskabsteori i samfundsvidenskaberne*, Roskilde Universitetsforlag, s- 179-206, (*I kompendium*)

Gilje, Nils og Harald Grimen (2002): *Samfundsvidenskabernes forudsætninger*, Hans Reitzels Forlag, kap 7, side 164-199, (*I kompendium*)

Jørgensen, Marianne W. og Louise Phillips (1999): *Diskursanalyse som teori og metode*, Roskilde Universitetsforlag, side 9-33, (*I kompendium*)

Ulrich, Jens: (2002) *Identitetsdannelse set i et eksistensfilosofisk perspektiv. At gribe det sociale* i Jens Ulrich: *Moderne demokratiteori. Kunsten at gå på to ben*, Ph.d.-afhandling fra Institut og Samfundsudvikling og Planlægning, Aalborg Universitet, s. 203-240. (*I kompendium*)

Adolphsen, Jes og Lennart Nørreklit: *Kompendium til videnskabsteori*, specielt kap. 1 (*I kompendium*) og evt. en nyskrevet tekst som vil blive lagt på hjemmesiden.

Dewey, John: "The pattern of inquiry", in: John Dewey, *The Later Works*, Vol 12, Southern Illinois University Press 1991, ss. 105-122. (*i kompendium*)

Heine Andersen, "Samfundsteori, moral og de civile samfund" pp. 479-496 i Andersen, Heine og Lars Bo Kaspersen, *Klassisk og moderne samfundsteori*, Hans Reitzels Forlag, 2. udg. (*I Kompendium*)

Kvale, Steiner, Interview – En introduktion til det kvalitative forskningsinterview., Hans Reitzels forlag 2003, Kapitel 6. (*I kompendium*)